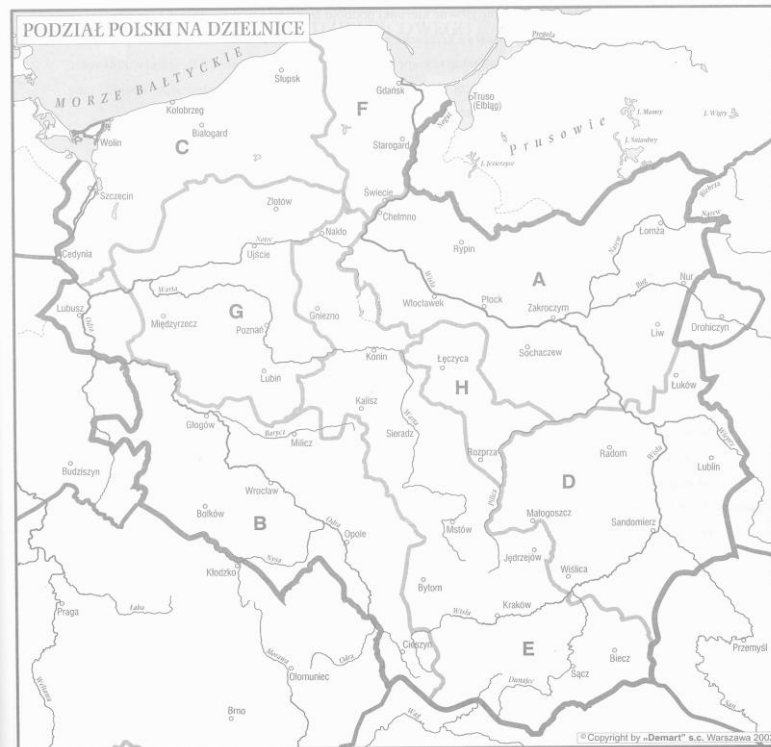

Polska od rozbitcia dzielnicowego do końca średniowiecza – materiały do sprawdzianu

Temat: Polska w okresie rozbitcia dzielnicowego

1. Zasada senioratu

Zgodnie z testamentem Bolesława Krzywoustego po jego śmierci Polska została podzielona między jego synów. Najstarszy z nich oprócz swojej dzielnicy otrzymał także dzielnicę senioralną, gdyż miał czuwać nad młodszym rodzeństwem. Zgodnie z testamentem Krzywoustego ziemię senioralną miał zawsze otrzymywać najstarszy z rodu Piastów.

B – dzielnica Władysława Wygnania

A – dzielnica Bolesława Kędzierzawego

E, F, C – dzielnica senioralna

D – dzielnica Henryka Sandomierskiego

G – dzielnica Mieszka III Starego

H – ziemia łączycycka będąca pod opieką wdowy po Bolesławie Krzywoustym księżnej Salomei

2. Najstarszym synem Krzywoustego był Władysław. Postanowił on siłą podporządkować sobie braci. Oni jednak zjednoczyli się przeciwko niemu i wygnali go z kraju. Stąd jego przydomek Wygnaniec. W ten sposób upadł testament Krzywoustego, gdyż w dzielnicy senioralnej zaczął rządzić młodszy z Piastów, mimo, że żył jeszcze starszy.

W kolejnych latach Piastowie rywalizowali między sobą o zdobycie dzielnicy senioralnej z Krakowem co prowadziło do wojen domowych i osłabienia kraju. W ten sposób testament Krzywoustego nie przyniósł zamierzonych efektów.

3. Najważniejsze wydarzenia z historii Polski okresu rozbitcia dzielnicowego:

- Sprowadzenie na ziemie polskie Krzyżaków w **1226 r.** przez Konrada Mazowieckiego. Krzyżacy osiedlili się na terenie Polski, podbili państwo Prusów i stworzyli silne państwo zagrażające Polsce

- najazd Mongołów i bitwa pod Legnicą **1241 r.**

4. W okresie rozbitcia dzielnicowego mimo najazdów i przegranych bitew ziemie polskie rozwijały się gospodarczo. Powstawały nowe miasta i wsie, używano lepszych, trwalszych narzędzi. Wszystko to było związane z tym, że książęta mieli pod opieką coraz mniejsze dzielnice i byli w stanie coraz sprawniej nimi zarządzać. Jednocześnie zależało im na tym by ich ziemie były coraz bogatsze i lepiej zorganizowane.

5. Skutki rozbitcia dzielnicowego:

- zmniejszenie znaczenia ziem polskich na arenie międzynarodowej

- walki wewnątrz piastowskie

- utrata części ziem
- sprowadzenie Zakonu Krzyżackiego i wzrost jego potęgi
- najazd Mongołów
- trudności z handlem
- rozwój gospodarczy kraju

6. Przyczyny sprowadzenia Zakonu Krzyżackiego:

- najazdy pogańskich Prusów na Mazowsze
- dążenie Piastów do chrystianizacji Prusów

7. Skutki sprowadzenia Zakonu Krzyżackiego:

- podbicie Prusów przez Krzyżaków
- powstanie niezależnego, silnego państwa Zakonu Krzyżackiego

8. Pojęcie:

Dzielnica senioralna – część Polski, która zgodnie z testamentem Bolesława Krzywoustego miała być rządzona przez najstarszego z żyjących Piastów, czyli seniora.

9. Postacie:

- Władysław Wygnaniec – najstarszy syn Bolesława Krzywoustego, w testamencie ojciec zapisał mu Śląsk oraz dzielnicę senioralną, po kilku latach rządów popadł w konflikt z młodszymi braćmi i został wygnany z kraju
- Bolesław Kędzierzawy – syn Bolesława Krzywoustego, w testamencie ojciec zapisał mu Mazowsze
- Mieszko III Stary – syn Bolesława Krzywoustego, w testamencie ojciec zapisał mu Wielkopolskę
- Henryk Sandomierski – syn Bolesława Krzywoustego, w testamencie ojciec zapisał mu ziemię sandomierską
- Salomea – wdowa po Bolesławie Krzywoustym, w testamencie mąż zapisał jej kilka grodów w Ziemi łęczyckiej
- Konrad Mazowiecki – książę mazowiecki, w 1226 r. sprowadził na ziemie polskie Zakon Krzyżacki.

Temat: Zjednoczenie ziem polskich

1. Czynniki sprzyjające zjednoczeniu ziem polskich:

- zagrożenie zewnętrzne
- czynnik gospodarczy – prowadzenie handlu
- czynnik religijny – kościół katolicki
- panowanie w poszczególnych dzielnicach przedstawicieli jednej dynastii
- wspólny język, kultura i poczucie jedności narodowej

2. Koronacja królewska Przemysła II **1295 r.**

3. Koronacja królewska Wacława II **1300 r.**

4. Rządy Władysława Łokietka

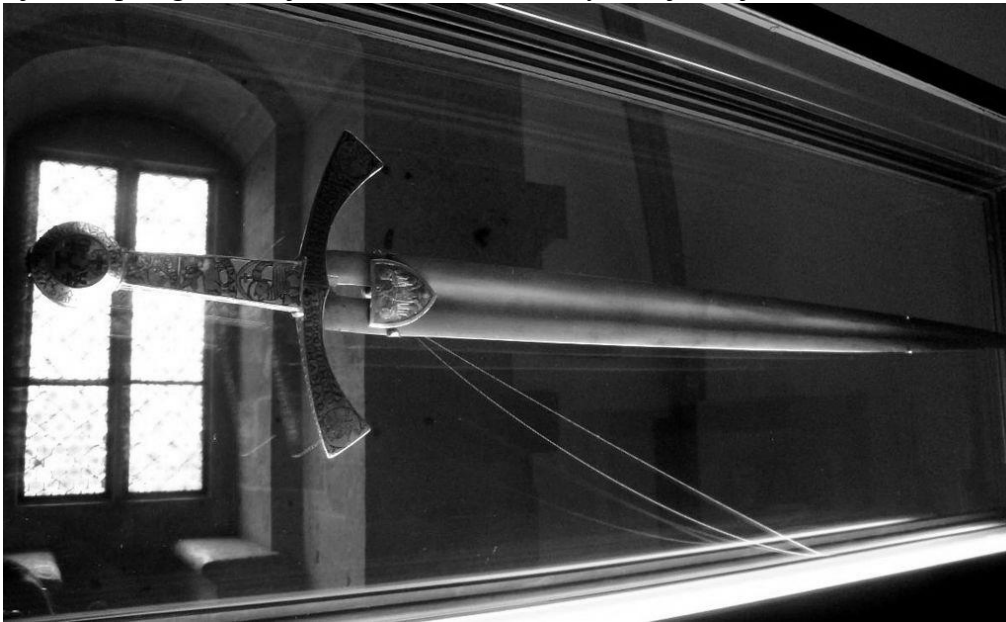
a) opanowanie głównych ziem polskich

b) **1308/1309** utrata na rzecz Krzyżaków Pomorza Gdańskiego

c) koronacja królewska **1320 r.** – KONIEC ROZBICIA DZIELNICOWEGO dokonana mieczem koronacyjnym królów Polski tzw. szczyrbcem

d) Wojna z Krzyżakami

- wygrana przez Polaków bitwa pod Płowcami **1331 r.**
- jednak przegrana wojna i utrata ziemi dobrzyńskiej i Kujaw

Szczerbiec,
miecz
koronacyjny
królów
Polski

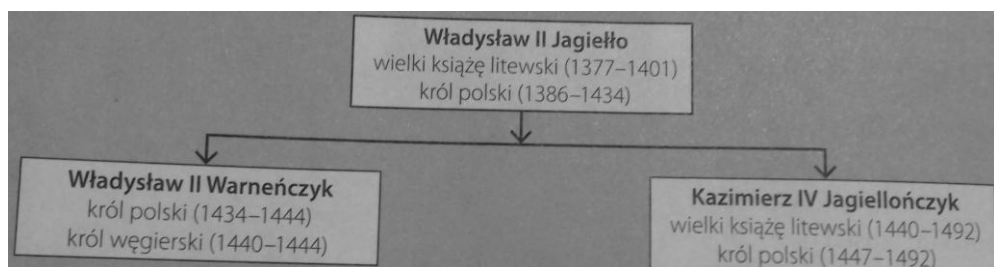
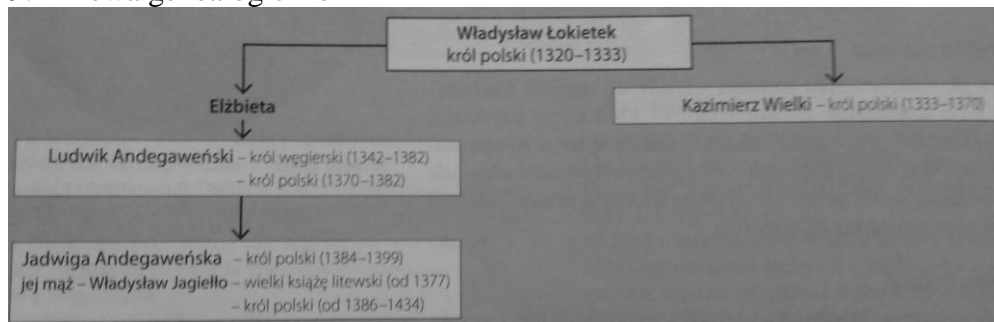
5. Postacie:

- Przemysł II – książę wielkopolski z dynastii Piastów jako pierwszy po okresie rozbicia dzielnicowego koronował się na króla w 1295 r., zginął już w następnym roku w Rogoźnie zamordowany przez Brandenburczyków
- Wacław II – książę czeski koronowany w 1300 r., w Gnieźnie na króla Polski
- Władysław Łokietek – król Polski z dynastii Piastów, ojciec Kazimierza Wielkiego, dokonał zjednoczenia państwa po okresie rozbicia dzielnicowego, stracił Pomorze Gdańskie na rzecz Zakonu Krzyżackiego, stłumił bunt mieszczaństwa krakowskiego pod wodzą wójta Alberta, wygrał z Zakonem Krzyżackim bitwę pod Płowcami, jako pierwszy koronował się w Krakowie w 1320 r.

Temat: Polska Kazimierza Wielkiego

1. Kazimierz Wielki wstępując na tron Polski odziedziczył bardzo trudną sytuację:
 - stan wojny z Krzyżakami
 - napięte relacje z Czechami
 - wroga postawa Brandenburgii
 - trudności wewnętrzne
2. Osiągnięcia Kazimierza Wielkiego w polityce zagranicznej:
 - zrzeczenie się pretensji do korony Polski przez króla Czech w zamian za dużą sumę pieniędzy
 - zawarcie pokoju z Krzyżakami w Kaliszu w **1343 r.** dzięki czemu odzyskał Kujawy i ziemię dobrzyńską
 - podbój Rusi Halickiej
 - odzyskał Mazowsze
 - zawarł sojusz z Węgrami
3. Osiągnięcia Kazimierza Wielkiego w polityce wewnętrznej:
 - założenie Uniwersytetu w Krakowie **1364 r.**
 - wybudował liczne nowe zamki, odnowił stare, otoczył murami wiele miast
 - powstawanie nowych miast i wsi
 - ujedynolicił prawo
 - rozwój handlu
 - stworzył własną monetę – grosza
 - mimo, że nie miał syna uregulował kwestię następstwa tronu
4. Z Kazimierzem Wielkim związane jest powiedzenie „Zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną”
5. Kazimierz Wielki jest ostatnim przedstawicielem dynastii Piastów na tronie Polski
6. Przyczyny założenia Akademii Krakowskiej:
 - wysokie koszty studiów zagranicznych
 - zapotrzebowanie państwa na wykształconych urzędników
7. Skutki założenia Akademii Krakowskiej:
 - usprawnienie funkcjonowania państwa polskiego
 - rozwój polskiej nauki
8. Postacie:
 - Kazimierz Wielki - ostatni król Polski z dynastii Piastów, syn Władysława Łokietka, wzmocnił państwo wewnętrznie oraz podniósł jego rangę międzynarodową poprzez mądrą politykę zagraniczną, powołał w 1364 r. Akademię Krakowską

9. Drzewa genealogiczne

Temat: Unia polsko-litewska

Po śmierci Kazimierza Wielkiego zgodnie z jego testamentem na tronie Polski zasiadł jego siostrzeniec (syn siostry) król Węgier Ludwik Andegaweński. W ten sposób Polska i Węgry zostały połączone unią personalną (czyli osobą władcy). Jednak Ludwik Węgierski też nie miał syna, wydał więc w Koszycach w **1374 r.** przywilej dla szlachty, w którym ograniczył płaconych przez nią podatek w zamian za możliwość odziedziczenia tronu Polski przez jedną z jego córek.

Zgodnie z tym przywilejem po śmierci Ludwika Węgierskiego na tronie Polski zasiadła jego najmłodsza córka Jadwiga Andegaweńska

2. Unia w Krewie 1385 r.

Jadwiga potrzebowała jednak męża, dlatego w 1385 r. zawarto unię personalną z Litwą, na mocy której:

- Litwa przyjęła chrześcijaństwo
- doszło do małżeństwa Jagiełły i Jadwigi
- Jagiełło został koronowany na króla Polski
- zawarto sojusz między Polską i Litwą

3. Wielka wojna z Zakonem Krzyżackim 1409-1411

a) bitwa pod Grunwaldem **15 lipca 1410 r.**

b) pierwszy pokój toruński **1411 r.** kończący wielką wojnę z Zakonem Krzyżackim

4. Unia w Horodle 1413 r. wzmacniająca sojusz Polski i Litwy

5. Władysław Jagiełło doczekał się męskiego potomstwa dopiero z ostatniego małżeństwa, aby zapewnić mu dziedziczenie tronu w Polsce wydał dla szlachty liczne nowe przywileje:

- przywilej czerwiński 1422 r.
- przywilej warecki 1423 r.
- przywilej jedlińsko-krakowski 1430, 1433

6. Postacie:

- Ludwik Węgierski/Andegaweński – król Polski z dynastii Andegawenów, bezpośredni następca na tronie Polskim Kazimierza Wielkiego, wydał w Koszycach w 1374 r., przywilej zmniejszający poradnie do dwóch groszy z łana chłopskiego
- Jadwiga Andegaweńska – król Polski z dynastii Andegawenów, córka Ludwika Węgierskiego, pierwsza żona Władysława Jagiełły, połączyła Polskę i Litwę unią personalną w Krewie w 1385 r.
- Władysław Jagiełło – pierwszy król Polski z dynastii Jagiellonów, mąż Jadwigi Andegaweńskiej, połączył Polskę i Litwę unią personalną w Krewie w 1385 r., przedłużył ją w Horodle w 1413 r. pokonał Zakon Krzyżacki w wielkiej wojnie z nim, w celu następstwa na tronie polskim swoich synów wydał liczne przywileje szlacheckie
- Książę Witold – książę litewski, dowodził wojskami litewskimi w bitwie pod Grunwaldem
- Ulrich von Jungingen – Wielki Mistrz Zakonu Krzyżackiego podczas bitwy pod Grunwaldem, zginął w jej trakcie

7. Pojęcie:

- Unia personalna – związek państw, które mają wspólnego władcę, pozostają jednak odrębnymi państwami

Temat: Rządy dynastii Jagiellonów w Polsce w XV w.

1. Po śmierci Władysława Jagiełły na tron wstąpił jego syn również Władysław, który w historii otrzymał przydomek Warneńczyk. Władzę w imieniu małoletniego króla sprawowała rada opiekuńcza w której największą rolę odgrywał biskup krakowski Zbigniew Oleśnicki. Doprowadził on do zawarcia drugiej w historii unii polsko-węgierskiej. Młody Władysław stał się królem Polski i Węgier. Władysław Warneńczyk prowadził wojnę z Turcją, w jednej z bitew (bitwa pod Warną **1444** r.) król zginął, a unia polsko-węgierska się rozpadła.

2. Rządy Kazimierza Jagiellończyka

Kolejnym królem Polski był młodszy syn Władysława Jagiełły, brat Władysława Warneńczyka Kazimierz Jagiellończyk. Za jego rządów Polska dynamicznie rozwijała się zarówno gospodarczo jak i kulturalnie.

a) Wojna trzynastoletnia z Zakonem Krzyżackim **1454-1466**

Kazimierz Jagiellończyk włączył się w wojnę z Zakonem Krzyżackim popierając powstanie antykrzyżackie. Dzięki poparciu Polski zakończyło się ono sukcesem, a w ramach II pokoju toruńskiego **1466 r.** Polska odzyskała Pomorze Gdańskie oraz ziemię chełmińską, zaś Państwo Krzyżackie zostało ograniczone terytorialnie i stało się zależne od Polski.

3. W okresie rządów Kazimierza Jagiellończyka i jego synów dynastia Jagiellonów była najsilniejszym rodem w Europie. W czasie świetności przedstawiciele dynastii Jagiellonów zasiadali na czterech tronach państw europejskich (Polska, Litwa, Czechy i Węgry).

4. Postacie:

- Zbigniew Oleśnicki – biskup krakowski, w okresie małoletniości Władysława Warneńczyka sprawował w jego imieniu rządy
- Władysław Warneńczyk – syn Władysława Jagiełły, jego następca na tronie polskim i litewskim, połączył Polskę i Węgry unią personalną, zginął w bitwie pod Warną w 1444 r.
- Kazimierz Jagiellończyk – młodszy syn Władysława Jagiełły, brat Władysława Warneńczyka, wygrał wojnę trzynastoletnią z Zakonem Krzyżackim i na mocy II pokoju toruńskiego odzyskał Pomorze Gdańskie

Temat: Początki monarchii stanowej w Polsce

1. Za rządów dynastii Piastów uważano, że kraj był własnością panującego.
2. W XIII i XIV w. w Polsce wykształcił się podział społeczeństwa na stany.

Wyróżniamy:

- stan duchowny
- stan rycerski/szlachecki
- stan mieszczański
- stan chłopski

O przynależności do danego stanu decydowało:

- urodzenie
- posiadany majątek
- wykonywana praca
- prawa i obowiązki

Przedstawiciele poszczególnych stanów nie mieli równych praw. Szlachta i mieszczaństwo otrzymywali przywileje, także w zakresie rządzenia państwem. W ten sposób władza króla została ograniczona na rzecz stanów, a system rządów który powstał w ten sposób określamy monarchią stanową.

3. W XIV i XV w. szlachta uzyskała liczne przywileje dzięki czemu zyskała wpływ na rządy. Ukoronowaniem tego była konstytucja *Nihil novi* z 1505 r., która mówiła, że nic nowego nie może być w Polsce ustanowione bez zgody szlachty.

4. Pierwsze obrady sejmu walnego 1493 r. – Piotrków Trybunalski

W skład sejmu wchodził:

- król
- senatorowie (wyżsi duchowni, urzędnicy) będący jednocześnie szlachtą
- izba poselska – przedstawiciele szlachty ze wszystkich ziem Rzeczypospolitej (RP)

5. Pojęcie:

- Pańszczyzna – przymusowa praca w polu, usługa świadczona przez chłopą na rzecz właściciela gruntu w zamian z możliwością użytkowania ziemi.

6. Przywileje szlacheckie:

Przywilej	Rok	Król Polski	Postanowienia
Przywilej koszycki	1374	Ludwik Węgierski	<ul style="list-style-type: none">• Władca obniżył podatek dla szlachty• Władca nie wprowadzi nowych podatków bez zgody rycerstwa• Król pokryje koszty służby rycerzy poza granicą kraju<ul style="list-style-type: none">• Władca wykupi pojmanych rycerzy z niewoli• Wszystkie urzędy będą obejmowali tylko Polacy
Przywilej czerwiński	1422	Władysław II Jagiełło	<ul style="list-style-type: none">• Król nie zajmie majątku szlachcica bez wyroku sądu• Funkcję sędziego i starosty nie będzie mogła pełnić ta sama osoba
Przywilej warecki	1423	Władysław II Jagiełło	<ul style="list-style-type: none">• Władca wyrażał zgodę na usunięcie ze wsi „bezużytecznego sołtysa” i na wykup przez szlachtę jego ziemi• Ograniczenie przenoszenia się chłopów do miast
Przywilej jedlińsko-krakowski	1430, 1433	Władysław II Jagiełło	<ul style="list-style-type: none">• Król nie uwięzi żadnego szlachcica bez wyroku sądu• Wyższe stanowiska kościelne będą mogli sprawować tylko szlachcice
Przywilej cerekwicko-nieszawski	1454	Kazimierz IV Jagiellończyk	<ul style="list-style-type: none">• Król potwierdził wszystkie dotychczasowe przywileje• Władca nie ustanowi nowych praw i nie zwoła wojska bez zgody sejmików szlacheckich
Przywilej piotrkowski	1496	Jan Olbracht	<ul style="list-style-type: none">• Zakaz sprawowania urzędów i godności państwowych przez mieszczan• Zwolniono szlachtę z opłat celnych za przewóz towarów
Konstytucja <i>Nihil novi</i>	1505	Aleksander Jagiellończyk	<ul style="list-style-type: none">• Żadne nowe prawa nie zostaną ustanowione bez zgody szlachty

Określanie wieku i połowy wskazanych dat